

jaškega vojnega sodišča (tribunale militare territoriale di guerra) je dopustno redno pravno sredstvo. Kadar izreče vojaško vojno sodišče smrtno kazen, je dopustna samo milostna prošnja na vrhovnega vojaškega poveljnika.⁶ To prošnjo sme poleg obsojenca in njegovih sorodnikov vložiti tudi branilec (čl. 292 cg). Kadar je odrejena izvršitev smrtne kazni, ji branilec ne sme prisostvovati.

OBZORNIK.

Stanko Lapajne.

Po daljši bolezni je izdihnil dne 14. novembra 1941 vseuč. profesor dr. Stanko Lapajne in se pridružil v onstranstvu Kušju in Dolencu. Staro ustno izročilo, da pobira smrt hkrati vedno po trojico, se je sicer izpolnilo, pa letopisi slovenskega pravoznanstva so zaznamovali preteklo leto kot posebno črno. V teh bo stalo Lapajnetovo ime kot posebno bleščeče, izguba zato tem bolj huda.

Profesor Lapajne se je rodil 11. julija 1878 v Ljutomeru, končal srednjo šolo v Ljubljani (1896.), študiral na pravnih fakultetah v Gradcu in Pragi, nato pa vstopil (1900.) v prakso pri sodišču, ki jo je nadaljeval kot odvetniški kandidat v Novem mestu, Ptuj in končno na Dunaju. Tu ga je haaški dogovor o zakonskem pravu izpodbudil za proučevanje problemov iz mednarodnega zasebnega prava. Znanje v tej pravni panogi je izpopolnjeval s študijem v Parizu, kamor je odšel jeseni 1907. s potovalno ustanovo naučnega ministrstva. Naslednje leto se je vrnil odtam, se naselil stalno na Dunaju in vodil lastno odvetniško pisarno, vzdrževal pa obenem živahne stike s tamošnjo slovensko naselbino. V dunajskih časih so mu dozorele tudi prve tri pravne razprave, ki so izšle vse v Slovenskem Pravniku. Z zadnjo izmed njih (l. 1910.) se je lotil tudi predmeta iz mednarodnega zasebnega prava, obravnavala je vpliv gori imenovanega haaškega dogovora iz l. 1902. na avstrijsko zakonsko pravo, čeprav Avstrija dogovora ni uzakonila.

⁶ Milostna prošnja ima za posledico, da se do njene rešitve izvršitev smrtne kazni odloži. Vendar pa je možna in dopustna vložitev prošnje za pomilostitev tudi v ostalih primerih, ko se izreče le kazen na prostosti. Čeprav vojaška kazenska zakonika o tem ne določata ničesar, moramo vendar smatrati, da je postopek za doseg posamične pomilostitve po običaj pravnih določbah dopusten na čigar koli prošnjo in to celo tudi brez posredovanja sodišč.

Leta 1918. je dalo Lapajnetu, ki se je preselil že prej (1917.) s pisarno v Krško, priložnosti, da je pokazal, kako naglo se je umel poglobiti v pravno stanje, ki so ga povzročile nove državne tvorbe. Nastala je razprava „Kolizijske norme civilnega medpokrajinskega prava v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev“, priobčena pozneje v Zborniku znanstvenih razprav I. Kot priznanje mu je prinesla habilitacijo na ljubljanski pravni fakulteti. Na tej je pričel predavati kot hon. nastavnik koj ob njeni ustanovitvi, kot redni profesor za obče državljansko, meddržavno zasebno in kazensko pravo ji je pripadal od 27. avgusta 1920 dalje. Znanstveno snovanje ga je prevzelo tedaj popolnoma, bil je neumorno delaven in zelo plodovit pisatelj, dokler ga ni pričela ovirati bolezen. Delo na fakulteti mu je dalo smer za bodoča raziskavanja, ki so obsegala vidno dve veliki pravni veji, mednarodno zasebno in obče državljansko pravo. Napisal je pozornost vzbujajoče število daljših in krajših razprav, pokazal v njih na nove izsledke, pa storil z mnogimi neoporečno zaslugo tudi praktičnemu pravosodstvu.

Prej kot v desetih letih je Lapajne zgradil lastno stavbo sistema mednarodnega zasebnega prava z vsemi stranskimi strokami. V številnih razpravah je preiskaval posamezna načelna vprašanja, obdelal zlasti zadevne haaske dogovore. Zanimarjal ni pri tem nič manj važnega medpokrajinskega prava, ki je bilo manj raziskano in manj znano, pa je v domači praksi potrebovalo dokaj več teoretičnih smernic in migljajev za pravilno uporabo. Predvsem Pravni Vestnik, Slovenski Pravniki in Zbornik znanstvenih razprav so sprejemali in priobčevali javnosti njegove tehtne izsledke. V tej dobi je zamislil tudi — kot prvi — t. zv. obči del k mednarodnemu zasebnemu pravu (Zbornik IV), ki z nekaterimi spremembami, deloma okrajšavami, deloma pomnožitvami tvori prvi oddelek njegovega sistema. V tem, nazvanem „Mednarodno in medpokrajinsko zasebno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev s pravnimi granami-posestrimami“, je strnil v zaokroženo celoto vsa dotlejšnja raziskavanja, pokazal vso problematiko mednarodnih in medpokrajinskih zasebnopravnih vprašanj, to na podlagi domačega prava. Postavil je s knjigo čvrst temelj, na katerega se bodo morali opirati in ki se bodo nanj vračali vsi, ki bodo gradili na tem poprišču dalje.

Lapajnetovo delovanje v tej panogi tudi po vidnem uspehu, ki mu ga je prinesel sistem, ni popustilo. Večinoma v inozemskih časopisih je priobčeval skoro vsakoletno nove izsledke in pripombe o najvažnejših spornih točkah. Najpomembnejši prispevek te dobe je referat za bratislavski pravniški kongres (l. 1933.). Naslanjajoč se na poljski zakon iz l. 1926., ki ga imenuje najpopolnejši kodeks mednarodnega zasebnega prava v Evropi, in na

češkoslovaški načrt za državljanski zakonik, objavlja kritiko obeh in podaja svoj načrt takega kodeksa (Izenačenje mednarodnega privatnega in procesnega prava v slovanskih državah, priloženo Slov. Pravniku 1933, št. 5—6).

Vštric tega se je razvijalo Lapajnetovo delovanje na prostnem torišču občega državlanskega prava. Tu so ga zanimala predvsem vprašanja o posesti, zastaranju, privlačevalo ga je v vsej obsežnosti odškodninsko pravo, v dokaj ozki zvezi s tem kondikcije in reparacije civilnega prava. Pri tem se ni omejil samo na razlago veljavnega prava, trudil se je najti nadaljnjo razvojno smer, iskal je vselej najustreznejše mesto v zakonu, kjer naj bi bile zadevne določbe uvrščene. Neoporečen, znanstveno utemeljen sistem mu ni dajal le jamstva za pravilno razlago in uporabo zakona, poleg boljše rešitve posameznega vprašanja mu je pomenil prav tako zagotovilo pravnega napredka, kakor je bil prepričan, da je slaba sistematika ovira za pravno disciplino in znanstveno delovanje. Njegova prizadevanja okoli problemov državlanskega prava so rodila mnogo uspehov. V znatni meri se je okoristila z njimi sodna praksa, ki so ji obravnavanja nekaterih težjih vprašanj posebno dobro došla. Z nemajhnim veseljem so sprejeli praktiki in teoretiki tudi oba pregleda zakonodaje o zasebnem pravu.

Doba, ki je v nji deloval Lapajne, je bila v znamenju priprave za zenačenje občega državlanskega prava. Vprašanje je stopilo v odločilno stopnjo, ko je zahtevalo ministrstvo pravde mnenja o izdelanem predhodnem načrtu za državljanski zakonik. Profesor Lapajne, ki je že v prejšnjih delih dal mnogo pobud za zenačenje zakonika, nastopil dvakrat tudi kot referent na pravniških kongresih v Beogradu in Sarajevu, je izdelal za fakulteto obširno mnenje. To predstavlja drugo veliko njegovo delo, ki se ozira hkrati na najnovejše zakonike in zakonske načrte. V njem je obdelanih prvih 842 paragrafov razen §§ 103 do 173. To mnenje je z drugimi vred, ki so obenem izhajala kot priloga Slovenskega Pravnika, nudilo oporo za Pravnikeve diskusije o istem zakonskem načrtu. Bil je na teh diskusijskih sestankih tudi glavni poročevalec o načrtu. Lapajne je pozneje obdelal tudi še ostalo tvarino načrta in jo v odlomkih deloma priobčil v Zborniku.

Obilica znanstvenega dela Lapajnetu ni odvrčala, da ne bi posvečal skrbi tudi pravni fakulteti in slušateljem. Kot dekan je zamislil idejo „Društva prijateljev juridične fakultete“, ki omogoča, da prihaja Zbornik znanstvenih razprav v široke pravniške kroge. Najlepše knjige je podaril seminarju za mednarodno zasebno pravo, mnogo drugih vseučiliški knjižnici. Še ko je bil na Dunaju, je z vzgledno požrtvovalnosto opravljal blagajniške

posle pri društvu za podpiranje slovenskih visokošolcev. Svojim slušateljem je s pregledovanjem učnih pripomočkov skušal lajšati študij. Bil je pri njih prav posebno priljubljen in ne bodo ga pozabili tako hitro. Še trajneje bo ostal v spominu onih, ki se bodo koristili z bogato znanstveno zapuščino njegovih del. Ta ne bodo tako kmalo izčrpana, predstavljajo prelepo zakladnico novih misli.

Čast in slava Stanku Lapajnetu!

Dr. Rudolf Sajovic.

Književna poročila.

Godišnjak pravnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu. Knjiga I. Godina 1939/40. Zagreb 1941. Izdaje pravnog fakulteta. Str. 264.

V začetku meseca marca 1941. je izšla prva knjiga naznanjenega Godišnjaka. V uvodu sporočajo uredniki (vseuč. prof. Pliverić, Frank in Andrassy), zakaj doslej ni bilo mogoče izdati takšne publikacije, pa računajo, da jim bodo boljše razmere v bodočnosti omogočile nadaljevati započeto delo. Kot priložnostni članek tej prvi knjigi je napisal prof. V. Lunaček „U spomen profesora Blaža Lorkovića“, v katerem ob stoletnici Lorkovičevega rojstva riše na kratko življenjsko pot in delo tega (l. 1892. umrlega) hrvatskega znanstvenika in politika, ki je bil od l. 1875. pa do smrti tudi urednik Mjesečnika. Ostale tehtne, zanimive in precej obširne razprave so napisali: S. Zuglia „Študije za reformu građanskog pravosuđa“ (str. 15—60), S. Frank: „Pojam imovine u kaznenom pravu“ (str. 61—129), B. Eisner „Judikatura na pojedinim pravnim područjima naše države o pitanjima međunarodnog i međupokrajinskog privatnog prava“ (str. 131—198) in V. Vernić „Problem industrijalizacije u ekonomskoj teoriji“ (str. 199—264). O dveh izmed teh razprav bodi povedanega nekaj več.

O reformi našega civilnega sodstva in postopka se je pisalo že mnogo, razni pisci so izpovedovali ideje in misli, ki so bile često zelo podobne onim, ki jih razvija tudi Zuglia v imenovani razpravi, čeprav ta razen znanega Krekovega dela „Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu“, natisnjene v Slov. Pravniku 1923 in 1924, drugih ne navaja. Zuglia v splošnem v pravdni postopnik ne dreza, on pričakuje zboljšanje stanja, če bi se izvršila preureditev v tem smislu, da se vzpostavi čisto in izključujoče civilno sodstvo in dá temu, kar mu gre, in če se poenostavijo sodne pristojnosti. Zato predlaga v prvi vrsti, naj rešujejo civilne stvari zgolj redna sodišča in naj se odpravijo vsa izredna (tudi cerkvena), zlasti pa naj se odvzame civilno sodstvo upravnim oblastvom. Vendar v poverjanju s civilnopravnimi stvarmi upravnim oblastvom, kakor trdijo nekateri, ne vidim razloga v nekem hitrejšem in bolj preprostem postopku. Zdi se mi, da prevladujejo tu bolj gospodarski razlogi, ki so v današnjih dneh pač najbolj odločilni in ki govorijo zato, naj se obenem z vprašanji javnega prava in interesa rešijo tudi z njimi nastali in z njimi zvezani zasebnopravni zahtevki. Ako se govori o pravni državi in postavlja tudi uprava pod pravo, se tako premakniti mej med sodnimi in upravnimi funkcijami ne občuti več tako